

Kaligula.

Eugen Tschirikov.

Suomentanut

Santeri Grönberg.

Keski-Uusimaa, 1922.

Oli sammuva harmaa helmikuun päivä, pilvinen taivas liiteli lähellä maan pintaa, tuuli ja tihkuva sumu hyppi kylminä pisaroina katoilta ja räystäältä. Siellä täällä tuikahteli jo öljylamppujen kellahtava tuli puotien ikkunoista.

Läpinäkymättömät talot, märät aidat, likaiset ajurien reet, laihat hevoskaakit, vastaantulevien sivukulkijain synkät kasvot, lieju katukäytävällä, — kaikki tämä kurja, tuoreuden läpitunkema, lähenevän hämärän keho valaistus ja katuvarrella olevien talojen tihkuvat ikkunat vaikuttivat Jakov Ivanovitshin sie luun mitä masentavaisemmasti. Jakov Ivanovitshin vaistossa heräsi hämärä muisto siitä, että joskus ennenkin on ollut juuri tällä lailla kuin nytkin: hän juoksenteli ympäri kaupunkia paikkaa etsimässä ja sydämessä tuntui niin synkeällä ja ilkeältä, että Jakov Ivanovitsh päätti ainoalla taskussa olevalla neljännesruplallaan olla ostamatta teetä ja leipää ja sen sijaan ryypätä viinaa ja hankkia lämmitystä tupakan savusta ja alkoholista lemuavassa ravintolassa, huonosti puettujen ja tyytymättömien ihmisten seurassa, jotka

oikeudenmukaisuutta vailla oleva kohtalo on kiertänyt, kuten hänetkin.

Nyt, kuten silloinkin, olivat jalat kastuneet, samalla tavalla läpsävät huonot kumikalossit, samalla tavalla leimahtaa äänettömän vastalauseen kipinä ja samalla tavalla sammuu mitättömän ja voimattoman ihmisen voimaton viha.

Vanha luopunut virkalakki oli surullisesti ja voimattomasti painunut pannukakkuna Jakov Ivanovitshin silmille ja peitti syrjäisiltä hänen katseensa, jossa vuoroin kuvastui viha, epätoivo, rukoileva valitus, nuhde ja uhka. Ainoastaan nenä, leveä ja lihakas, pisti kavaltavasti Jakov Ivanovitshin lipan alta esiin punaisena ja saattoi monia vastaan tulevia köyhiin saloppeihin ja vanhanaikaisiin hattuihin puettuja naisia murheellisiin ajatuksiin, miesten turmioon vievästä himosta väkijuomiin ja siitä, mitä tästä himosta seuraa.

— Hei! nenä! kaikkoo tieltä! — huudahti iloisesti, tarkoittaen yli kadun poikkeavaa Jakov Ivanovitshia, issikka ja, sivaillettuaan hevostaan, lisäsi: — No, kyläpä sinulla on nenä, veliseni!

Tämä huomautus vei Jakov Ivanovitshiltä luon-

non pois, se toukkasi häntä syädänjuuria myöten. Nostettuaan ylös päänsä ja luotuaan tiukan katseen, aikoi Jakov Ivanovitsh haukkua issikkaa hävyttömäksi tahi vielä joksikin muuksi pahemmaksi, mutta ei sitä kuitenkaan tehnyt: reessä istui kaunis, hyvin puettua nainen. Hän osotti vaan issikalle oikean kätensä etusormella virkakokardiin ja sitte härästi samalla sormella uhkaavasti rivosuuta. Rivosuu vaan naurahti ja lisäsi ylenkatseellisesti: »Äh, kurjaa on olla virkamies!» ja katosi nurkan taa.

Jakov Ivanovitsh korjasi lakkiaan, piristäytyi hiukan ja katosi myöskin ristikkoisen ravintola »Plevnan» lasioven taa. Tilattuaan täällä puoli pulloa viinaa, istui Jakov Ivanovitsh etäisimpään nurkkaan pöydän luo, joka oli katettu likaisella pilkullisella pöytäliinalla, päästi vanulla täytetyn nuttunsa napit auki ja, karistettuaan lakkiansa polviensa vastaan, siten poistaakseen veden siitä, nakkasi lakin ikkunalaudalle ja rupesi odottamaan. Joskus Jakov Ivanovitsh kosketti kahdella sormella nenäänsä, aivan kuin olisi halunnut vakautua siitä etteikö issikka lie ollut oikeassa, kun oli ihmeteltyt Jakov Ivanovitshin nenää ja tuumi; »Niin, hän juo, on juonut ja tulee juomaan, niinkuin

juovat kaikki tällaiset virkamiehet; mutta mitäpä kellä on tekemistä, jos hän juo? Virantoimitus ei siitä kärsi; pari kertaa Jakov Ivanovitsh jo oli ollut kuolemaisillaan, mutta kävi kuitenkin virassaan ja teki työtä tasan terveiden kanssa; usein tekee Jakov Ivanovitsh työtä pyhäsinkin, kieltäytyen kirkossa käymisen nautinnosta ja Jumalan palveluksesta; istuu usein virastossa yli määrääjän. Mitä on kellä tekemistä, jos hän juo?»

— Niinpä niinkin! — jahkasi hän ääneensä valmistautuen naukkaamaan ensimmäistä ryyppyä: — vaikkapa Jakov Ivanovitshilla olisi sininen nenä, vaikkapa viheräinen, — eipä se sittekään ketään liikuttaisi.

Naukattuaan viinaa alkoi Jakov Ivanovitsh miettiä ihmisten epäoikeudenmukaisuutta ja päätteli siitä seuraavin sanoin:

— Jos Jakov Ivanovitsh kuolisi paperiensa ääreen, eipä häntä kukaan säälisi. Oikein totta! Häntä siitä moitittaisiin, miksei kuollut kotonaan, sillä — puuhaahan se vaan antaa.

Tänään oli Jakov Ivanovitsh kärsinyt täydellisen tappion pääottelussa, jonka hän oli toimeenpannut yhteiskunnalle taistelussaan virkamiesolemuksensa

puolesta: Jakov Ivanovitsh oli suorittamassa paikallisessa klassillisessa kymnasiossa tutkintoa ensimmäistä virka-asteikkoa varten — eikä läpäissyt.

Jospa joku tietäisi, mitä merkitsi Jakov Ivanovitshin elämälle tämä tappio!

Oo, tämä oli hänelle omalla tavallaan Waterloo!

Jos Jakov Ivanovitsh olisi nuorempi, koettaisi hän luonnollisesti hyökätä vielä kerran ja valloittaa pistimillä hänelle niin välttämättömän tarpeellisen kollegian reistraattorin virka-arvon. Nyt se oli mahdotonta: Kaikki oli kerralla hukkunut: monivuotiset aherukset öisin ja pyhäsin kaikkien noiden Ilovaiskien, Malininien, »Euroopain, Aasiain, Afrikain ja Amerikain» kimpussa, ovat hukkuneet, vieden mennessään melkein suusta veripennit, jotka oli kulutettu seminaarilaisen palkkaukseen, joka valmisti Jakov Ivanovitshia, mutta mikä oli pääasia, yhdellä pyyhkäisyllä ja lopullisesti oli särkynyt jo niinkin sammuva nelikymmenvuotisen miehen tarmo, joka ikänsä on puutteen kanssa taistellut, ja asetettu risti viimeisille vapautumisen toiveille ja suunnitelmille.

Ilman virka-arvoa ei voi kohota tavallisten kansliapalvelijain riveistä ja kohota oikeaksi valtion vir-

kamieheksi, jolla on määrätty palkka ja jonkunmoinen tulevaisuuden toive. Nyt sitä vastoin oli edessä kuollut piste, jonka yli Jakov Ivanovitsh ei voinut kivuta, nim. ainainen työn taksoitus »vaivan ja ansion mukaan», kuten menetellään tavallisesti kansliapalvelijain kanssa.

»Vaivan ja ansion mukaan»... Näyttäähän siltä kuin tällainen työn palkitseminen olisi mitä oikeudenmukaisin, joka ei jätä mitään toivomisen varaa. Valitettavasti ei asianlaita ole näin. Kysykää Jakov Ivanovitshilta, niin hän teille kertoo, kuinka paljon vääryyttä ja avuttomuutta peittyi sanoihin: »vaivan ja ansion mukaan».

— Se merkitsee, että 30 ruplaa enempää et ansaitse, vaikka suonesi venyttäisit ulos, vaikka koko kuu-kauden istuisit nousematta tuoliltasi; vähemmän sitävastoin voit aina saada, sillä kaikki riippuu sihteeristä: jos hän sanoo, ettei mitään vaivaa ja ansiota tässä kuussa ole ollut — niin sillä hyvä.

Jakov Ivanovitsh toivoi vapautuvansa. Silloin kun hän istuttuaan yön läpeensä saapui aamulla kansli-kaan kelmeänä, nuutuneena, silmät turvonneena, ja jätti huolellisesti ja kauniisti kirjoitetun Pietariin me-

nevän kaksitoista arkkisen ehdotuksen. — sanoi sihteeri hänelle päällikön työhuoneesta palattuaan, että tämä oli erittäinkin tyytyväinen ja jos Jakov Ivanovitshilla olisi virka-arvo, voisi hänet »korottaa».

— Minä olen antautunut opiskelemaan jo kolmatta vuotta. Koetan suorittaa tutkinnon virka-arvoa varten, — vastasi hämmästyksissään ihastunut Jakov Ivanovitsh ja, elpyneenä hämärästä »korotuksen» luvasta, koetti vielä enemmän tulla huomatuksi vertaamattomalla ahkeruudella, kärsivällisyydellä ja kestävyydellä. Jakov Ivanovitshin kasvoilla kuvastui valmiuden ja täyttämysten ilme, koko hänen olentonsa todisti napolisematonta nöyryyttä kohtalolle ja jokaiselle häntä ylempänä olevalle henkilölle.

Silloin näytti, että tämä sininenäinen ja kuihtunut mies on luotu yksinomaan täyttämään käskyjä ja elää maailmassa noin vaan koneellisesti, ilman minkään näköistä henkistä voimain välitystä. Jakov Ivanovitsh istui ja kirjoitti, kirjoitti niinkuin mustainen ikiliikkuja. Sihteeri häntä löylyytti kielellisestä taitamattomuudesta. — Jakov Ivanovitsh vaikenä, eikä vastannut edes silloinkaan, kun sihteeri oli väärässä: juuri lueskellessaan kielioppia olisi hän voinut kinata sih-

teerin kanssa näistä kysymyksistä; mutta miksi? Jumala hänen kanssaan! Jos päällystö haluaa kirjoittaa sanan »yllämainittu» eri sanoina esim. näin »yllämainittu», — niin on noudatettava: »jokaisella päälliköllä on oma kielioppinsa; kun sihteerinä oli Jefim Nikolajevitsh, käskivät he kirjoittaa: »mainittu yllä», ajatteli Jakov Ivanovitsh ja kirjoitti röhvätyn paperin uudelleen. Jakov Ivanovitsh oli personoitu nöyryys ja kuuliaisuus.

Ainoastaan kuukauden kahdentenkymmenenteenä ryypättyään palkannoston kunniaksi viinaa tavalista enemmän, salli Jakov Ivanovitsh itselleen vapauden murista ja riidellä, mutta ainoastaan kotona, oman perheensä keskuudessa, samovaarin ääressä. Sydämen pohjasta nousi Jakov Ivanovitshilla silloin harmi kaikkea maailmaa vastaan, hän alkoi valittaa ja haukkua elämää pakkotyöksi ja arvosteli päällystötään.

— Jakov Ivanovitsh, — murisi hän, — kärsii kaikki. Mitä hänestä säälii. Taivuta hänet vempeleeksi, sytle häntä naamaan! Onko Jakov Ivanovitsh ihminen? Elukka! Kirjoittava elukka. Jumal'avita! Ja kaikki te — sanoi ihan perheensä jäsenille, — olette elukoita: mä-

rehtiä on teidän tehtävänne, eikä mitään muuta. Minun työni on kirjoittaa, teidän märehtiä. . . niin!

Seuraavana aamuna Jakov Ivanovitsh jo oli taas vettä vienompi, kortta hienompi. Nautittuaan elävöittävä vettä, — niin kutsui Jakov Ivanovitsh salmiakilla sekoitettua vettä, — hän kulki, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, virkaansa, eikä kukaan olisi uskonut, että vielä eilen tämä mies oli uskaltanut arvostella päällystöönsä.

— Täytyy olla tolvana, jos ei ymmärrä näin yksinkertaista asiaa, — selitteli sihteeri, jostakin Jakov Ivanovitshin tekemästä virheestä.

Jakov Ivanovitsh kyllä kuuli, mutta vaikenä. Hän vain painautui alemma pöydällensä, laskeutui melkein paperinsa päälle ja vielä entistään ahkerammin rapisutti kynäänsä.

— Annappa vielä kurkku!

— Heti, Jakov Ivanovitsh!

Jakov Ivanovitsh lopetti jo puolipullosensa. Kuntuuessaan viinaryyppynsä yli hän sadannen kerran eli läpi tappionsa kauhut, muisteli vähäisimmätkin yksityisseikat tästä onnettomuudestaan ja nuhteli itseään.

Tietenkin on ilmansuuntia neljä, mutta hän tomppeli sanoi: viisi.

— Entä kuinka monta on maanosaa? — kysyvät.

Tietenkin on maanosia viisi, mutta hän torakka, sanoi neljä. Niin oli laita maantieteenkin, mutta historian — vieläkin pahempi. Huomattuaan onnistumattoman vastauksensa ilmansuunnista ja maanosista Jakov Ivanovitsh, kuten hän itse selitti, luiskahti raiteilta ja alkoi rutuuttaa ratapölkkyjä myöten.

— Mitä uskontoa tunnustavat ranskalaiset? — kysyvät.

— Tasavaltalaista.

— Entä te? Yksinvaltaistako?

— Monarkista, — vastata möläytti tähän Jakov Ivanovitsh.

Nauroivat ääneensä kaikki kolme tutkijaa, sitte kuiskuttelivat jostakin keskenään, ja yksi heistä, kaikkein nuorin, silmälasit päässään, sanoi, katsettaan irrottamatta Jakov Ivanovitshin nenästä:

— Ei, teidän täytyy vielä oppia lisää, vasta sitte — terve tuloa meille uudelleen.

Jakov Ivanovitsh leimahti, niinkuin tuli tuulesa, ja virkkoi vapisevalla äänellä:

— Kuulustelkaa, kunnioitettava herra, minua vielä! Suuriako siihen vaaditaan, jos ikämieheltä menee sekaisin?

Jakov Ivanovitshin paljaalle pääläelle nousi suuria hikipisaroita ylenpalttisesta, kaikkien tunteiden ja taipumusten ponnistuksesta. Hän otti esille taskustaan nenäliinan, pyyhki sillä päälakensa ja, väkinäisesti naurahtaen, lisäsi:

— Miksikä ei ihminen tietäisi mitä uskontoa hän on? Ajatelkaa! Hämmennyin. Tulin liikutetuksi jonkun verran.

Kaikki oli vanhasta päästä haihtunut. Ja kuinka hyvin osasi? Herätä vaikka keskiyöllä ja kysy uniselta: pääkaupungit, mistä kukin on merkillinen, paljoko on asukkaita, joet lisäjokineen ja kaiken tämän riivatun, — kaiken olisi voinut kertoa.

Tutkinnon aattona ei Jakov Ivanovitsh voinut pitkään aikaan nukkua: keisarit eivät antaneet hänelle rauhaa; hän luetteli muistissa heidät järjestyksessään, nämät lukemattomat roomalaiset, englantilaiset, ranskalaiset hallitsijat ja, — sekaantui. Täytyi nousta vuoteelta, sytyttää lamppu ja selaila oppikirjaa.

— Mitä sinä Jasha? — kysyi vaimo säikähtäneenä, herättyään liikkeestä ja lampun valosta ajattomalla ajalla.

— Kali-gula, Kali-gula, gula, — toisteli Jakov Ivanovitsh koneellisesti, ryömien uudelleen sänkyyn.

— Etköhän vaan järkeäsi menetä?

— Muisti on ruvennut, äitiseni, pettämään. Hahhah! Kaksi löi! kuiskasi hän haukotellen.

Nyt, huomattuaan onnistumattomuutensa, Jakov Ivanovitsh teki viimeisen ponnistuksen ja luottaen »keisareihinsa» pyysi valittavalla äänellä:

— Koettakaapa, herrat, vielä! Pianhan sitä sekaantuu? Kysykää vaikkapa Rooman keisareista tahi jostain semmoisesta.

Mutta kun Jakov Ivanovitshilta kysyttiin Rooman keisareista, menetti hän viimeisen asemansa: häntä ahdistivat kokonaisena seurakuntana muistia pyörittäen kaikkien maiden ja kansojen hallitsijain nimet ja Jakov Ivanovitsh sortui tämän ikeen alle.

— Te olette kaikki sekoittanut. Ja sitte: ei Kalugila, vaan Ka-li-gu-la! Pitää vielä oppia, tulkaa sitte, — sanottiin Jakov Ivanovitshille.

— Herrat! Minulla on jo neljäskymmenesensimäi-

nen vuosi. . . Perhe! — nyyhkytti Jakov Ivanovitsh, valmiina itkuun niinikuin koulupoika.

— Ei sovi. Näkemiin.

Tätä kaikkea nyt muistellessaan torui Jakov Ivanovitsh nyt itseään ja tutkijoitaan, etenkin sitä, joka, kuten Jakov Ivanovitsh kyllä huomasi, yhtenäen tähtäsi hänen nenäänsä.

— Äh, Jakov Ivanovitsh! Kallosi on kuin seula; ei mikään pysy, — torui hän itseään, ja suuntasi sitte tutkijoilleen:

— Ettekö, te, herrat, ymmärrä, että ihminen haluaa ruokaa? Mikä vahinko teille on, jos minut siirretään virka-arvoon. Ei mitään vahinkoa kellekään, ai-noastaan hyötyä köyhälle perheelle. Mitä varten minun tarvitsee tietää kaiken maailman kuninkaat? Nenässäni ei ole mitään tirkistelemistä, nuori mies! Elä hän sinäkin minun ikiini, niin ehkei sinunkaan nenäsi ole parempi. Äh, Jakov Ivanovitsh, naukkaapas! Piru heidät vieköön!

Ja Jakov Ivanovitsh naukkasi. Kun viina oli kaikki suussa, läksi hän hiukan epävakaisin, vaikka päätävän askelin ulos »Plevnasta» ja sivumenessään ravintolan isänälle sanottuaan:

— Pane kirjaan, Jegor Vasiljevitsh!

Jakov Ivanovitshin mieltä hieman helpotti ja siksi hänen ulkonäkönsäkin muuttui samaan suuntaan: lakin pannukakku ei enää pyrkinyt silmille, vaan taipui niskaan, lippa ei enää peittänyt silmiä, vaan paljastipa otsankin, jossa oli uurteita, niinkuin suurella maantiellä — siinä oli syviä ryppyjä, nuttu oli auki ja liepeet lepattivat . . .

Virvani imenyt mun tikuksi on!

Toisista toimeni verraton on!

hyräili hän iloisesti bassoäänellään ja heilui katukäytävällä niinkuin humala valaistujen puoti-ikkunoiden sivu. Hän kulki itsekään tietämättä minne, mutta ei missään tapauksessa kotiinsa: jos tutkinnossa olisi onnistunut — olisi toinen asia, mutta nyt ei haluttanut, oli niin epämukavaa . . . Kolkapoika kysäisee: »onnistuitko, papuseni?» mutta pappapa sai reput kaikissa aineissa.

Monilukuisten jälkeläistensä joukossa on Jakov Ivanovitshilla myöskin poika, ensimmäisen luokan kynnasisti, Nikolai. Kun hän viime vuonna siirtyi valmistavalta luokalta ensimmäiselle, siunasi Jakov Ivano-

vitsh häntä tutkintoon lähtiessä sanoin seuraavin:

— No, veliseni, älä häpäise! Älä ole tolvana, äläkä isääsi häpäise, meidän suvussamme ei löydy tolvanoita.

Nikolai läpäsi, mutta nyt hän, Jakov Ivanovitsh itse, sai toimeen häväistyksen, peittelemättä puhuen hävettikin Jakov Ivanovitshia kaikkein eniten tämän poikansa edessä. Tänä aamuna, kymnaasioon lähtiesseen, eväsi poika myöskin isäänsä:

— Tuletko, papuseni, tänään meille tutkinnolle?

— Tänään.

— Tärkein on — Vasili Jakimitsh — historia ja maantiede. . . Hän ei pidä vitkastelusta, vastaa sen vuoksi tuumimatta. . . Älä vaan reppuja ota!

— Ei Jumala petä, eikä sika syö. Älä sinä vaan latinassa klikkaa! En ennättänyt sinua kuulustaa, — vastasi hän.

Täytyy tunnustaa, että Jakov Ivanovitsh avusti poikaansa latinan luvussa, joka ei tahtonut luonnistua tältä; se ei ollut mikään helppo asia; Jakov Ivanovitshin täytyi itsensä oppia ensin annetut läksyt, mikä hänelle luonnistui ainoastaan suurella vaivalla ja tavattomalla ikävystymisellä.

Kun Jakov Ivanovitsh kulki pitkin Moskatelnoikatua, huusi joku hänelle:

— Terve, Jakov Ivanovitsh! Minne?

Jakov Ivanovitsh vilkaisi taakseen. Kadun toiselta puolen läheni häntä virkatoverinsa Ivanov, pitkä, kuin seiväs, kuiva ja kapaantunut mies. Hän käveli pitkin askelin, ruumis kumarassa; lyhyt päällysnuttu ja kapeat housut lisäsivät vielä enemmän tämän miehen laahustavaa käyntiä. Ivanovin kainalossa oli liinaan käärittynä jokin esine.

— Kunhan kävelen, — vastasi Jakov Ivanovitsh hämmästyneenä, ojentaen kätensä virkaveljelleen, — mitä sinä raahaat?

— Kitaraa. Fetkalla on nimipäivä tänään, niin lähdän sinne soittamaan.

— Löydät sinäkin yhtenäen ne nimipäiväniekat? Etkö juuri eilen ollut nimipäivillä?

— Ka, ikävä on, veliseni... haluttaa ryypätä, ja kahdeskymmenes päivä oli jo ammoiden... Ei nykyään onnistukaan ryypätä muualla kuin nimipäivillä... Lähdetään! Pannaan pennit likoon, lyödään neljää kuningasta...

— Ei hän ole minua kutsunut, — vastasi Jakov

Ivanovitsh ajatuksissaan, mutta halusi olla mukana iloisessa, viattomassa ja huolettomassa nuorten virkamiesten seurassa, jotka huolimatta viisitoistaruplaisesta kuukausipalkastaan onnistuivat sittekin murheet syrjäyttämään ja olemaan tyytyväisiä kohtaloonsa.

— Sylkäse! — virkkoi Ivanov, ja, otettuaan Jakov Ivanovitshia käsikoukusta, läksi viemään häntä Fetkan nimipäiville. Tällöin Ivanovin kitara kosketti sivumenevään naishenkilöön ja päästi odottamattoman säveleen säikyttäen tämän pahanpäiväisesti. . .

— Anteheks'! — virkahti Ivanov.

— On niin raskasta sydämellä, — valitti matkalla Jakov Ivanovitsh: siksi on anteeksi annettava, jos ryyppääkin.

— Eipä nyt olisi! Kahdeskymmenes oli jo ammoin ja kahdenteenkymmenenteen on vielä pitkälle. . . Mitä kaksipäisin tilanne, — huomautti Ivanov leikkisästi.

— Minulla on toinen syy, — sanoi Jakov Ivanovitsh murheellisesti, haluten jonkun kanssa jakaa murhettaan, ja vaikka matkatoveri ei udellutkaan, miksi Jakov Ivanovitshin sydän oli raskas, selitti tämä:

— En läpäissyt tutkinnossa. Sotkivat räökkääjät! Onko niillä sääliä ihmistä kohtaan? Ei minkään näköistä! Ei ole! Nyt on edessä loppumaton väsymys. Puute ja tora, riita ja kaikennäköinen kurjuus... Kolkallekin tulee olemaan huonoa... Kaiken kaltainen alennus, joka imee ihmistä, niinkuin verimato... Tahtoivat korottaa, mutta nyt on kaikki hukassa... — jutteli Jakov Ivanovitsh langenneella äänellä, ja hänen lakkinsa pannukakku painui taas silmille ja koko hänen olemuksensa tuntui taas kyrtistyvän ja menevän kokoon.

— Ajatellaan vaan, — puheli hän hiljaa ja alakuloisesti, — mitä on esimerkiksi Kaligula ja kaikki muut?... Hittojako minä niillä teen? ja kuitenkin on virkaura lopullisesti piloilla...

— Sylkäse, Jasha! — virkkoi Ivanov iloisesti.

— — — — —
Kaupungin laidassa, likaisessa pihassa, ränstyneessä puurakennuksessa, jonka ikkunoista avautui näköala likatunkiolle, jota ympäröi kaikennäköisistä jätteistä mustunut lumi, asusti kahdessa pienoises-
sa huoneessa virkamies Jakov Ivanovitsh Kosyrevin perhe. Tämä asustaminen muistutti tavallaan puolus-

tussotaa.

Äiti-vanhus, ankarasti yskivä ja kuiskimalla rukoi-leva; sairaaloinen vaimo, ihmiseksi haahmoittunut murhe ja valitus, ainaisesti nuhteleva ja kauhun valtaama ilme mustuneissa silmissä; kymnasisti poika, yllään lyhyet housut ja linttakengät, laiha ja ikäänsä nähden liiaksi vakava sulloen nurkassa päähänsä latinalaisia sanoja; itse Jakov Ivanovitsh opiskellen vaivaloisasti Ilovaikin historiaa; Jakov Ivanovitshin sisar, keuhkotautinen tyttö, pannen liikkeelle viimeisetkin voimansa, koettaessaan helpoittaa omaistensa rasitusta, raastoi joesta vettä ja rakennuksilta lastuja; itkuiset sairaalaiset lapset. — kaikki yhteisesti — näyttivät he joltain räpisteleviltä, voimattomilta ja vitkalleen hukkuilta epätasaisessa taistelussaan ihmisten väärinkäytöksiä, onnettomuuksia ja taukoamatonta puutetta vastaan... Sitä räikeämmin pisti silmiin tämä puute, kuta enemmän perheen naiset koettivat mitä kekseliäimmin keinoin sitä peittää: se kuvasti esim. valkeasta reijällisestä pöytäliinasta, jolla ilmeni ruostepilkkuja, halpahintaisesta karttuuniesiripusta; vanhakuosisesta hattupahasesta; poikkivartisesta päivänvarjosta ja kuluneista kä-

sineistä . . . Kaikki nämä keinot kuvastivat vaan selvemmin vajanaisuutta, kainosti peittäessään syrjäisten katseilta reijät ja repaleet.

— Odottaakaapa, kunhan saan reistraattorin arvon — kohennutaan heti! — reipastutti Jakov Ivanovitsh itseään ja omaisiaan joka kuun kahdeskymmenes päivä, kun saamastaan kuukausipalkastaan, kolmestakymmenestä ruplasta, suoritettuaan velkansa puotiin, lähimpään ravintolaan ja kuoletettuaan »sisäiset lainansa», jotka oli tehnyt kuukauden varrella virkatovereiltaan, jäi 18—20 ruplaa, joista piti suorittaa 8 ruplaa vuokraa, parilla ruplalla ostaa halkoja ja jäännöksellä 8—10 tuli ruokkia itsensä, vaatettaa, hankkia kengät, valaistus, sanalla sanoen tällä tuli huonekunnan kaikkien asukkaiden täyttää tarpeensa.

— Tuossa, Masa! . .

Jakov Ivanovitshin vaimo otti häneltä rahat ja, heitettyään katseensa jonnekin kauas, kodin rajain ulkopuolelle, huoahhti ja jäi liikkumattomana paikalleen. Siellä, jonne Maisa oli katseensa luonut, kuvastivat uudet kengät Kolalle, vanhan päällysnutun korjaussuunnitelma, kumikalossit miehelleen, vaatteet tyttö-

lölle . . . Nyt tämä kaikki purjehti eteenpäin, seuraavaan kahdenteenkymmenenteen päivään, että silloin vuorostaan joutuisi siirtymään vieläkin kauemmaksi.

— Jos ne lisäisivät sinulle edes kymmenisen ruplaa! — lausui Masa odottamatta julki ikuisen toiveensa, kääntäen katseensa pois särkyneistä suunnitelmistaan. Jakov Ivanovitsh äkäili:

— Minä olen sinulle jo sata kertaa selittänyt, että lisätä eivät voi, mutta vähentää kylläkin; tulee ensin suorittaa virkamiestutkinto, vasta sitte — on toinen asia! Mitä toimittaa turhan juttuaminen? Minä saan korkeamman palkan . . . — vastasi Jakov Ivanovitsh.

— Jospa sinä, Jasha, joutuummin suorittaisit tuon tutkinnon . . .

— Onpa nyt tuli tappuroissa! . . . pikimmittäin ei ole likimmittäin. Eihän se ole piirakan paistamista . . . Sinä luulet, että se käy päinsä noin vain käden käänteessä, sen kun sylkää? . . . Erehdyt muija-rukka . . .

— Tiedänhän minä, Jasha . . . Minkäs sille mahtaa? Älä sinä suutu, ymmärränhän minä, ettet sinä voi mitään tehdä . . . että sinä teet parhaasi . . .

Jakov Ivanovitsh lauhtui. Tietäähän eukkoväen,

minkä hänestä otat? Hyvästä sydämestään ruikuttaa. . .

— Kärssi, kasakka, — tulet atamaniksi! huudahti Jakov Ivanovitsh ja, ystävällisesti lyöden kättään vaimonsa luisevalle olkapäälle, lausui imarrellen:

— Lähetähän, äiti, hakemaan puolipullollinen! Nyt minä toin sinulle kaikki viimeiseen kopeekkaan asti. . . En käynyt edes »Plevnassakaan». . . Pidättäydin, äitiseni. . . Eihän silloin mikään synti ole. . .

Eukko kopeloi pitkän aikaa »pienien» joukossa ja, antoi lopulta Fenjalle (miehen sisarelle) kaksiriunaisen viinan ostoa varten.

— Heti käyn, veikko, sanoi keuhkotautinen tyttö nöyrästi, jonka silmissä aina säilyi pelonsekainen ilme siitä, että hän on sukulaisilleen vastuksena ja taakkana. . .

Jakov Ivanovitsh hieroi käsiään väittäen, että heillä tänäpäivänä tuntuu kylmänlaiselta, kyrtisteli omittuisesti ja istui katettuun pöytään.

Tänä päivänä vallitsi asunnon kaikilla eläjillä erityinen tunnelma; syrjästä katsoen olisi voinut luulla täällä olevan nimipäivän, — niin suuremmoiselta ja juhlalliselta tuntui asukkaista.

Nimipäivää ei ollut, mutta asia oli se, että Jakov Ivanovitsh läksi tänä päivänä suorittamaan tutkintoa ja kaikki olivat tämän erityisen tapauksen vaikutteen alaisina; vaikkakaan kaikki eivät käsittäneet tämän tapauksen merkitystä, niin kaikki kuitenkin tajusivat, että tänään tapahtuu jotakin tärkeätä, joka tulee vaikuttamaan perinjuurisen käänteeseen perheen elämässä, että tähän käänteeseen liittyy: korotus virassa ja palkan lisäys, kauan odotettu uusi saloppi, ehkäpä uusi asunto, hieman isompi ja puhtaampi tätä sekä ylipäänsä hyvin paljon hyvää, joka näihin saakka on saanut olla hurskaina toivomuksina . . .

Jakov Ivanovitsh läksi kello kymmenen aamulla ja on kadoksissa. Häntä odotettiin päivälliselle, mutta alkoi jo hämärtää eikä häntä vielääkään kuulunut, minkä vuoksi oli päivällinen syötävä ilman isää. Jakov Ivanovitshia odotti pöydässä ruokakalusto, eikä ainoastaan kalusto, vaan vieläpä ryyppykin: vaimo ymmärsi, että Jashalla siellä oli vaikea, että hän siellä hirmuisesti väsy ja haluaa väsymyksestä naukata; vaimo muisteli ja kertoi kuinka Jasha yöllä vuoteeltaan hypähteli, sytytti lampun ja hypisteli kirjan lehtiä . . .

— Voih, kuinka häntä, raukkaa, siellä piinataan!
— huudahteli hän, kärsimättömänä kuulostellen eiköhän naksahda eteisen oven säppi.

Fenja pistäytyi useampia kertoja samassa tarkoituksessa portin ulkopuolelle kaduille, mutta yhtä tuloksettomasti.

— Ei kuulu. Hävisi, — sanoi hän tömistellen kynnyksellä jalkojaan, joihin oli tarttunut helmikuun lumi.

Yksin kuusikymmenvuotias äiti-vanhuskin oli rauhaton: yskien painunutta lampaanyskäänsä hän yhtenään häiritsi läksyjään lukevaa pojanpoikaansa:

— Kahohan, Kola, taas mitä kello on?

Poikaa suututti:

— Kuinka muistamaton sinä, mummi, olet. Vastahan minä sinulle sanoin, että on seitsemäs tunti.

Pikkunen seinäkello, jonka heiluri kiireisesti naputellen viuhtoi pitkin seinää, löi 7, 8 ja 9, mutta Jakov Ivanovitshia ei kuulunut. Kaikki väsyivät. Aika kului niin matelevan hitaasti; oli ikävä ja alkoi peloittaa. Vaimo huokaili yhä tiheämmin, Fenja puheli kuiskamalla ja käveli varpaisillaan. Kola torkkui, pään vaiuttua avatulle latinan kieliopille. Näytti kuin huo-

neissa liitelisi näkymätön, jotakin pahaa ennustava aave, ja tämän tunsivat kaikki kortteerin asukkaat pe-
läten kuitenkin lausumasta sitä toinen toiselleen.

Vihdoin, puolenyön aikana, kun kaikki, paitsi Ja-
kov Ivanovitshin vaimoa, makasivat ja yön hiljaisuu-
dessa kuului toverillinen kuorsanta, vingunta ja yni-
nä, kuului kuistilta jonkun raskas elämöinti. Kuului
selvästi, että ihminen suurella vaivalla komenteli jal-
kojaan. . .

Tietystikin se oli Jakov Ivanovitsh.

Herkästi ja rauhallisesti uinuva Jakov Ivanovitshin
vaimo nosti pielukselta päätään, terästi pimeään yö-
hön silmänsä ja kuunteli.

Hillitön oven ryskytys pani hänet hengenvedos-
sa hypähtämään vuoteeltaan ja heittäytymään oiko-
naan porstuaan.

— Kuka siellä?

— Kaligula! . . . Avaa, äiti! — kuului oven takaa hu-
malainen basso.

— Älä huuda, Jasha, on sopimatonta. . .

— Makaako Kolka?

— Tietysti makaa. Hänenhän on huomenna men-
tävä kymnasioon. . . Ja sinunkin on huomenna men-

tävä virkaasi! . . . Etkö häpeä, Jasha, me odotimme — odotimme . . .

— Siksipä juuri en tullutkaan, kun minulla oli häpeä . . . Etkö älyä? Äh, akkaväki! Tietoni klikkasivat, äiti, en kyennyt suorittamaan . . . Sylkäsen! Hitto noiden kaikkien Kaligulien ja Karagallien kanssa, jottapa niillä ei olisi millä kohmeloryyppyä saada! Elänhän minä niinkin. Elämmehän niinkin, äiti, vai? — höpisi Jakov Ivanovitsh, koettaen riisua yltään päällysnutua, mutta onnistumatta . . .

— Voi, hyvä Isä! . . . Anna tänne kätesi! . . . Noin! . . .

Kovasti hoiperrellen Jakov Ivanovitsh työntäytyi puolipimeään huoneeseen. Vaimo korotti lampun sydäntä ja tulenvalossa näki hän miehensä juopuneet, turvonneet ja punaiset kasvot, lyijyset silmät ja hänen sydämensä kouristui kauhusta ja koko hänen olentonsa tuli vielä entistään saamattommaksi, vaiteliaammaksi ja murheellisemmaksi, hän ikäänkuin vanheni äkkiä ja lyhistyi.

Pari kolme kertaa vuodessa oli Jakov Ivanovitshin tapana ottaa oikein perusteellinen juopumus ja nytkin olivat kasvonsa juuri sellaiset kuin hänellä ennenkin oli tällaisten tapausten edellä. Nyt tällainen

juomapää oli kauhistuttuva mahdollisten seurauksiensa vuoksi siksi kun se ei sattunut vapaapäivien ajaksi, jouluksi, ja pääsiäiseksi, kuten ennen, minkä tähden saattoi tapahtua, että Jakov Ivanovitsh voisi menettää virkansa.

— Ah, äiti! Oletko oikein viinaakin varannut? Viisas vaimo, rakastan sinua tämän vuoksi! Minäpä murheessani tempasen ja käyn maata . . . Ja unohduttan kaikki nuo Kaligulat, — puheli Jakov Ivanovitsh nähtyään pöydällä pullon ja ryypyn.

— Älä juo, Jasha! Olethan jo tarpeeksi juonut. Huomenna on mentävä virkaan. Menetät viedä maineesi . . .

— Sylkäsen minä maineeseen. Meikäläisen maine tiedetään, se on: punanen nenä . . . Katsovat nenään . . . Arvostavatko he minun ahkeruuttani? Tämä pöytä ja Jakov Ivanovitsh kaikkien teidän vanhojen ja nuorten tollojen kanssa on saman tekevä . . . Sanoipa sanan: mai-ne! Toissa viikolla sihteeri nimitti minua tolvanaksi. Siinä sulle maine! Tietenkin minä vaikein. Märehtiä haluttaa jokaisen . . . Nyt kuitenkin kylästyttää! Sylkevät, eivätkä anna pyyhkiytyä . . . Ja sinulla siinä on: maine! No, ryypätäänpä! . . .

Asiat olivat hullusti: näin epäkohteliaasti ja vihamielisesti puhui Jakov Ivanovitsh esimiehistään ai-noastaan juopottelukausina; kahdennenkymmenen päivän seutuvilla oli arvostelu paljon heikom-paa, eikä kantanut näin kiihkeää muotoa, — silloin tavallisesti oli näyttämöllä vaan »kirottu elämä».

Piiloittautuen sängyn laidan taa kuunteli vaimo Jakov Ivanovitshin räikeää puhetta ja putelin pulpu-tusta, kun tämä viinaa kaatoi, pyyhki saalinreunalla kyyneliään, ajatuksissaan rukoillen Jumalalta apua. Hän halusi itkeä ääneensä, huutaa, heittää ulos viina, sanalla sanoen, hän halusi ryhtyä päättäviin toimen-piteisiin katkaistakseen alkavaa juomakauden. . .

Fenja heräsi. Hän käsitti heti, että veli oli palan-nut juopuneena. Kuunneltuaan hänen sekavaa mu-minaansa painaltauui Fenja tiukemmin seinää vas-taan koettaen tekeytyä niin pieneksi ja huomaamat-tomaksi kuin suinkin. Juopunut veli oli joskus armo-ton haukkumisissaan ja nuhteissaan ilmasen leivän syöjälle ja siksi tyttö pelkäsi millään tavalla muistut-taa itseään olemassaolollaan: hän ei edes uskaltanut yskiä, vaan tukahdutti yskän työntämällä pieluksen-kulman suuhunsa.

Poikkeuksena tavallisuudesta oli Jakov Ivanovitsh tällä kertaa lempeä, eikä mellastanut. Huomattuaan poikansa oppikirjat ikkunalla pinossa otti Jakov Ivanovitsh esille latinan kieliopin.

— Tuota noin, mihin paikkaan me Nikolai Jakolevitshin kanssa päädyimmekään? — sanoi hän, selailen kirjaa. — Kas tässä. Teko-sana sum. . . Sum, est, est, sumus, estis, sunt. . . Sitte imperfekti. . . fui, fuis-ti, fuit. . . Hah-hah-haa! Koirankieltä. . . eikö olekin? Kuuletko, äiti? fuit? . . . Tällä kirotuilla kielellä Kaligulakin puhui. . . Keveät mullat haudalleen. . . Otanpa ryyppyn hänen muistokseen! . . . Kas niin! aika hyvää! Ähä, entäpä Karakalla? Karakallaa harmittaa. . . Anteeksi herra Karakalla, ryyppäänhän minä teidänkin muistoksenne!

Kun, lähestyvän aamun hämärtävä sarastus toi surullisen katseensa ikkunasta sisään, torkkui Jakov Ivanovitsh pää käsiensä varassa, jotka nojasivat latinan kielioppiin.

Uhkaavien onnettomuuksien ja kärsimysten kangastusten väsyttämänä nukahti Maria Petrovna mitä epämukavampaan asentoon jalat riipuksissa vuoteeltaan ja pää pieluksen alla peitossa. Heikko ja

epävarma lampun valo häipyi harmaaseen puolihämärään valoon. Malmitehtaan yksitoikkoinen, loppumattoman pitkä herätysvihellys halkoi unista ilmaa kautta nukkuvan kaupungin ikävällä ulinallaan.

Kun vihellys, alennettuaan äänensä vaikenä ja sitte uudelleen alkoi virtensä, nosti Jakov Ivanovitsh päänsä käsiensä varasta ja silmäili ympärilleen muistellen ja muodostaen käsitystään jostakin. Sitte hän ojensi kätensä putelliin, mutta se olikin tyhjä.

— Tyhjyyden tyhjiys ja kaikkalainen tyhjiys! —
virkkoi Jakov Ivanovitsh.

— Fui, fuisti, fuit . . . lisäsi hän kiinnitettyään katseensa latinan oppikirjaan . . . siinä sulle fuit! . . . Äh, Kolarukka! tahdoin panna sinut jaloillesi, arvelin toimittaa ihmisiin, mutta — ei, suoni on liian lyhyt, ei veny . . .

Äskettäin oli koulun johtaja kutsunut Jakov Ivanovitshin kymnasiaan ja sanonut, että oppilaan on sopimatonta käydä niin huonoissa jalkineissa, aivan kuin kerjäläinen, minkä ohella ihmetteli, miksikä ne vanhemmat, joilla ei ole tarpeellisia varoja, panevat lapsensa kymnasiaan.

— Nyt tellääntyvät kymnasiaan nekin, joille kan-

sakoulu olisi tarpeeksi riittävä. . .

— Niinpä niinkin, teidän ylhäisyytenne, mutta jokainen vanhempi haluaa hankkia lapsilleen paremman toimeentulon, haluaa johtaa ihmiseksi, — vastasi Jakov Ivanovitch nolostuneena.

— Hei, ukkoseni! Nyt elävät käsityöläiset paremmin meitä sivistyneitä ihmisiä. . . Tuossa esimerkiksi minun räätälini. Te ette edes aavistaisikaan, että se on — räätäli. On paremmin puettu kuin te ja minä, kantaa kultakakkuloita, käyttäytyy säädyllyisesti. . . Jos minulla olisi lapsia, en milloinkaan panisi niitä kymnasiaan. . .

— Suvaitsette laskea leikkiä, — vastaisi syyllisesti hymyillen Jakov Ivanovitsh; mutta johtaja teki totisen naaman.

— Olen kaukana leikinlaskusta, ukkoseni! Siispä: uudet nimettömät on hankittava, herra Kosyrev, pojalle sekä jalkineet myöskin. . . Muuten ei ole sopivaa hänen saapua tänne, sanoi hän irroittamatta katsettaan Jakov Ivanovitshin nenästä. Sitte kumarsi kevyesti päätään ja, kääntäytyään, aikoi puhella ohikulkevan tarkastajan kanssa.

Tämän kaiken muisti Jakov Ivanovitsh nyt. Seisah-

tui kirstun ääreen, jolla makasi polvet koukussa naisen salopin peittämänä terävänäinen, keltakasvoinen poika, joka muistutti jotakin lintua ja surullisesti päättään heiluttaen virkkoi:

— Nyt me, veliseni olemme hukassa! . . . Kuinka me Nikolai Jakovlevitsh, räkänäamoinemme pyrkisimme vehnäosastoon? . . .

Jakov Ivanov pyyhkäsi nyrkillään juopuneeseen silmäkulmaan seisahtuneen kyöneleen . . .

— Siinä sulle, veli, fuit! — laski hän kyyneltensä läpi hellästi leikkiä ja, viitattuaan kintaallaan, siirtyi syrjään . . .

Hiljaan hän vetäytyi kyökkiin, joi suoraan korvosta vettä, sitte veti varovaisesti käsillään päälleen huonot kalossit, heitti hartioilleen palttoon, pisti lakin päähänsä ja astui ulos . . .

— Maria Petrovna! Masa! veli karkasi! — huudahti kauhuissaan yskivä Fenja.

Maria Petrovna hypähti vuoteeltaan, seisoi muutamien silmänräpäyksen neuvottomana lattialla, mutta katsahdettuaan siihen paikkaan, jossa miehensä olisi pitänyt olla, mutta jossa häntä nyt ei ollut, huudahti säikähtäneenä:

— Jasha! Jasha!

— Veli senkun karkasi, — toisti Fenja.

Maria Petrovna heittäytyi oikonaan porstuaan, hyppäsi kuistille ja rukoillen sekä epätoivoisena huusi:

— Jasha! Jasha kulta! käänny takaisin kyyhkyläiseni . . . tule järkiisi!

Päättään kääntämättä viittasi Jasha kädellään irtautuen näistä epätoivoisista vaikerruksista ja katosi portin taa.

— — — — —
Kaikki, jotka Jakov Ivanovitshin tuntevat, ihmettelevät ja, epäluuloisesti päättään punoen, väittävät: »eihän se voi olla mahdollista! . . .»

Asia on kuitenkin tapahtunut niinkuin silminnäki­jät kertovat.

Kello oli yhdentoista korvilla aamupäivällä ja vi­rasto työskenteli niin sanoaksemme täydellä höyryl­lä. Tämä ääretön virkakoneisto pyörineen, ruuvei­neen ja säiliöineen ihmishaahmossa, raaputteli uut­teralla sanattomuudellaan kynillään, rapisutti pape­reitaan, napsutteli helmilaudallaan, ja tämä omitui­nen sekasotkuinen sekamelska muistutti lehtien ka­hinaa tuulessa rankkasateella. Joskus tunkeutui tä-

hän sekamelskaan sähkökellon kuiva rämäys, pääl-
likkömäinen kutsu, »pikku imijän» arka yskähdys se-
kä huoneen täyteinen äänekäs köhäys, jonka on pääs-
tänyt joku ylempi virkamies . . .

Sihteeri — ei itsessään erityisen huomattava, mut-
ta silti varsin oleellinen laitoksen koneiston vipusin
— oli jo aikoja sitte paikoillaan ja oli monasti silmäil-
lyt tyhjään pöytään, jonka alta ei oltu esille vedetty
tuolia ja tehnyt kysymyksen:

— Eikö Kosyrev ole vielä saapunut?

Ei kukaan vastannut. Sihteeri alkoi laukoa sukke-
luuksia.

— Suorittaa aina vielä tutkintoa . . . Kemian pro-
essori, hapankaalin kokoonpanija . . .

Monet virkamiehet kiirehtivät nauramaan näil-
le sukkeluuksille ja sihteeristä oli hauskaa, että hän
näin myrkyllisesti ja sattuvasti osasi singautella suk-
keluuksiansa.

— Varmaankin on iloissaan ratkennut juomaan . . .

— Hän ei onnistunut suorittamaan, — kuului jos-
takin kaukaisesta pöydästä arka oikaisu.

— Suruissaan sitte! virkkoi sihteeri tähän.

Samassa Jakov Ivanovitsh astui huoneeseen, ku-

marsi kohteliaasti sihteerille ja istuutui paikalleen. Kaikki huomasivat, että Jakov Ivanovitsh astui vakavin askelin, eikä varpaisillaan, kuten oli tapana esimiesten läsnäollessa, oikein täydellä jalkapohjalla tallaten ja vieläpä kopisuttaen kannoillaan. Tultuaan pöydän luo, veti hän esille tuolinsa kolinalla, istuutui ja pani toisen jalkansa toisen polvelle.

— Eiköhän, herra Kosyrev, sopisi liikkua hiljemmin, huomautti sihtööri pieni tyytymättömyyden viivahdus äänessään irroittamatta katsettaan sanomalehdestä.

— Sopii toki, vastasi Jakov Ivanovitsh tuttavallisesti.

— Yhäkö te, herra Kosyrev vielä tutkintoja suorittelette?

— Jo päättyivät. Reput tuli! . . . Elä ikä, opi ikä, tolvana kuolet kuitenkin, vastasi Jakov Ivanovitsh.

— Oikeassa olette, hra Kosyrev, tuikkasi sihtööri nauraen.

— Tämä sananlasku, Nikolai Nikolajevitsh tarkoittaa kaikkia ihmisiä ilman eroitusta, vastasi Jakov Ivanovitsh, haparoiden jotakin avatussa pöytälaatikossa, minkä ohella rykäsi erittäin äänekkäästi ja heitti

ilakoivan katseen virkaveljiinsä.

— Eiköhän, sopisi olla rykimättä noin äänekkäästi! huomautti sihteeri sydämystyneenä.

— Koetetaan... mikäli mahdollista... Vaikkapa olla aivastamatta!

— Pyydän olemaan keskusteluitta.

— Voipi niinkin.

Sihteeri punastui ja hölmistyi. Hän tuli Jakov Ivanovitshin hävyttömästä käytöksestä niin noloiksi, ettei tiennyt mitä tälle tehdä.

Jakov Ivanovitshin virkatoverit aivan kuin lyhenivät ja tulivat erittäinkin ahkeriksi, piilottautuivat toinen toisensa selän taa, ikäänkuin peläten, että tuossa tuokiossa kuuluu laukaus, joka välttämättömästi tappaa jonkun heistä.

Sihteeri jyskytteli kumeasti pöytää imupainimella ja allekirjoitteli rapisuttaen papereita, tehden voimakkaita pyyhkimisiä täplineen ja musteviivoineen.

Jakov Ivanovitsh tunsi itsensä kestäen riippumattomaksi: ihan sylki lattialle, niistäytyi äänekkäästi, oikein tavattoman äänekkäästi ja aivastettuaan, virkoi uhittelevasti:

— Anteeksi! en ole voinut taistella Jumalan asetta-

mia luonnonlakeja vastaan.

Sihteeri oli edelleen vaiti: hän nähtävästi tekeytyi niinkuin ei olisi Jakov Ivanovitshin uhittelevaa käytöstä ollut huomaavinaankaan. Kun Jakov Ivanovitsh puolen tunnin kuluttua ojensi hänelle puhtaaksi kirjoitetun paperin, kiinnitti hän tiukasti huomionsa siihen, pyyhkäsi jotakin äkäisesti, korjasi ja viskasi syrjään:

— Herra Kosyrev!

— Tässä olen!

— Tulkaa luokseni, eikä »tässä olen.»

Jakov Ivanovitsh ei kiirehtinyt, kuten tavallisesti ennen, vaan lähestyi verkalleen ja arvokkaasti.

— Olenhan teille kymmenen kertaa sanonut, että »kopeikka» kirjoitetaan e:llä ja i:llä, eikä kahdella ee:llä, sekä »ylläsanottu» on kirjoitettava eri sanoina?

— Olette kyllä suvainnut sanoa. . .

— Kirjoittakaa uudelleen!

— En voi.

— Mitä?

— Olen kirjoittanut oikein. »Kopeekka» sanan suhteen ei ole olemassa vielä mitään varmaa sääntöä, sen voi kirjoittaa joko niin tahi näin. . . Mitä taas »yl-

läsanottuun» tulee, niin on se kirjoitettu oikeen: mitään yhdysmerkkiä ei siihen tarvita. . .

— Mitä-ä?

— Minua on näin opetettu. Kielioppi on kaikille sama, vastasi Jakov Ivanovitsh rauhallisesti.

— Suu poikki! — kiljasi sihteeri, jonka ärtyisyys lopulta oli pursunut yli kaiken kärsivällisyyden.

— Sellaista sääntöä ei ole, mutta on kyllä olemassa sellainen lain pykälä, joka kieltää huutamasta virkamiehille, vaikkapa arvoasteikkoa vailla oleville. . . Antakaapa minulle kolmas nidos, niin minä etsin esille teille tämän pykälän. . .

Hetkeksi tuli hiljaisuus, tavaton hiljaisuus aivan kuin viraston seinätkin olisivat jähmettyneet säikähdyksestä kuultuaan nämät kolmekymmenruplaiselle virkamiehelle niin ylenmääräisen rohkeat sanat. Jakov Ivanovitshin virkatoverit näyttivät liiasta pelosta, uteliaisuudesta ja ihmetyksestä lakanneen hengittämästä. . . Oh, heidän sydämissään paloi tällä haavaa mitä rikollisin ihastus! Toiset iloitsivat, yksin omaan ja ainoasti vain harvinaisesta häväistysjutusta, joka antaa virkamieskeskusteluille ja juoruille ehtymättömän lähteen, toiset taas, yhtä uuvutetut, yh-

täläiset musteen tuhrijat, perpetum mobileet, niinkuin oli Jakov Ivanovitshin, iloitsivat toisesta syystä: löytyipäs vihdoin mies, joka suoraan ja julkisesti sanoi sen, mikä oli kaikkien näiden perpetum mobileiden sydäntä jäytännyt, mitä siellä oli piilossa ja lymyssä päällikkökunnalta leipäpalan vuoksi ainoastaan . . . Tällaisten ihmisten silmissä Jakov Ivanovitsh oli sankari, ja juuri näiden ihmisten keskuudesta, kun sihteeri läksi valittamaan, kuului pelokas huudahdus kuiskaamalla: »kelpo poika, Jasha!»

Jakov Ivanovitsh tunsi virkaveljiensä katseen kohdistetuksi itseensä, kuuli huudahduksen »kelpo poika, Jasha» ja ammensi siitä edelleen miehuutta ja kestävyyttä.

— Mitäs tässä? Olen vaiennut ja vaiennut, riittäköön! Kaikki päättyy aikanaan. Minä en enää voi veliseni, en voi! Raskasta minun on, veljet, ja loukkaavaa . . . Ihmisenä loukkaavaa!

Kitaransoittaja Ivanov hypähti paikaltaan ja lähestyttyään Jakov Ivanovitshiä, kehoitti tätä sylkäämään koko juttuun ja lähtemään kotiaan makamaan.

— Enhän minä pelkää, selitti Jakov Ivanovitsh. En

salli kenenkään huutavaa itselleni. Mitä hän toden totta? Reistasi ihmisen kanssa, tottahan se riittää. Tu-
leehan tietää määränsä.

— Herra Kosyrev! Päällikön luo!

— Entä sitte? Menen! Enhän minä ole säikähtynyt.

Jakov Ivanovitsh läksi päättäväisesti päällikön pu-
heille.

Päällikkö oli kiintynyt johonkin paperiin, eikä pit-
kään aikaan huomannut Jakov Ivanovitshin läsnä-
oloa. Jakov Ivanovitsh rykäsi kerran, toisen, ja nä-
ki sitte tarpeelliseksi ryhtyä ratkaisevaan neuvotte-
luun:

— Minä olen täällä, teidän ylhäisyytenne! Mitä ha-
luatte?

— Odottakaa!

— Eihän tässä kiirettä ole, ajatteli Jakov Ivanovitsh
ääneensä.

Päällikkö käänsi katseensa Jakov Ivanovitshiin,
koetti muistissaan etsiä tämän virkamiehen nimeä,
mutta kun ei sitä löytynyt, loi katseensa uudelleen pa-
periin ja noin niinkuin sivumennen, kiintyneenä ko-
konaan muuhun asiaan virkkoi:

— Mitä te siellä räyhäätte? . . . mitä?

— En tietääkseni mitään! huudahti Jakov Ivanovitsh hämmästyneenä.

— Puhuitte hävyttömyyksiä sihteerille ja . . .

— Onko se hävyttömyyttä? Sallikaa minun selittää, alkoi Jakov Ivanovitsh ja käsillään täydentäen puhettaan lähestyi päällikön pöytää. — Sihtööri pakoittaa minua kumoamaan kieliopin. Minä en sitä itselleni salli. Tämä on ensiksikin! Sitte, paitse tätä esittämääni seikkaa, kuinka minä esimerkiksi voin olla aivastamatta jos kerta itse luonto käskää: »aivasta Jakov Ivanovitsh!»! Ja kuinka minä myöskään voin olla puhumatta, jos kerta Jumala on luonut minut omaksi . . .

— Pyydän olemaan puhumatta ja vaikenemaan, kun teidän kanssanne puhutaan, keskeytti päällikkö hänet ankarana.

— Mikä keskustelu tämä tällainen voi olla, teidän ylhäisyytenne!

— Te ollette juovuksissa?

— Hiukan kylläkin, mutta käyttäydyn täysin selvästi, vastasi Jakov Ivanovitsh vakuuttavasti ja katsoi seinille, kattoon . . .

— Suvaitkaa poistua!

— Sallikaa kysyä: miksikä esimerkiksi haukkua ihmistä tolvanaksi, kun hän jo on saavuttanut neljänkymmenen vuoden ijän? Olenko minä ristittäissä saanut tolvanan nimen?

— Poistukaa tiehenne! toisti päällikkö.

— Kyllä minä lähden, mutta sallikaa kysyä: voisi-ko teidän ylhäisyytenne kieltäytyä aivastamasta, jos se olisi kielletty vaikkapa herra sisäasiainministerin kiertokirjeillä? . . .

Päällikkö painalsi sähkönappulaa sormellaan. Astui sisään sihteeri.

— Kutsukaa kuriiri! Vieköön ulos.

Päällikkö osoitti ylenkatseellisesti sormellaan Jakov Ivanovitshia ja syventyi paperiinsa.

— Lähden! Yksin lähden! Äh, te . . . Kaligulat! sanoi Jakov Ivanovitsh ääneensä nauraen avattuaan virka-huoneen oven ja, käännettyään selkensä sisässäolijain puoleen, poistui . . .

— — — — —
Kului viikko. Jakov Ivanovitsh rauhoittui taas ja tuli maailman hiljaisimmaksi olennoksi, joka ei pysty paha tekemään karpäselläkään . . . Nöyryydellä hän nyt kuunteli vaimonsa ankarat nuhteet, häpesi sisar-

taan ja ainoastaan huokaili ja puhki välttämättä kaikellaisia selityksiä. Häntä hävetti katsoa ympäröivänsä silmiin ja kokonaisuutena tunnein hän vietti laittimaisen ikkunan ääressä tarkastellen »Hengellistä kalenteria» sekä kuunteli suruilla ja rauhattomuudella Maria Petrovnan huokauksia ja valituksia sekä moitteita, että »viimeiset äyrit juodaan silloin kun Kola on kouluista erotettu siksi kunneka hankitaan hänelle uudet housut ja kengät».

Virassaan ei Jakov Ivanovitsh vielä ollut käynyt.

— Sitä vaan puuttui, että olisi ajettu pois virasta! tuskaili vaimo. Ja miksikä ei ajettaisi? tuumi hän ääneensä niin kuuluvasti, että Jakov Ivanovitsh sen kuulisi. Kokonaiseen viikkoon ei ole nenäänsä virastossa näyttänyt. . . Minä en tuollaista virkamiestä päästäisi viraston kynnyksellekään. . .

Tätä juuri Jakov Ivanovitsh pelkäsikin. Hämärästi muistaen viimeisen käyntinsä virastossa ja keskustelunsa päällikön kanssa, Jakov Ivanovitsh vaan huokaili syvemmin ja tarkasteli huolellisemmin »Kristillisen kalenterin» kuvia.

Oli lauantai. Jakov Ivanovitsh läksi yökirkkoon Ivanovin luostariin. Seisten esikäytävässä seinään

nojaten valvien ja kolonnain puolihämärässä Jakov Ivanovitsh rukoili hartaasti tässä yksinäisyydessä, joka oli omansa herättämään katumusta. Tässä Jakov Ivanovitsh tunsi itsensä niin pieneltä ja mitättömältä ja kaikki maallinen näytti hänestä samallaiselta. Kuunnellesaan munkkien yksitoikkoista psalmien lukemista Jakov Ivanovitsh ajatteli maailman mitättömyyttä ja että kaikki me ihmiset kuolemme kaikkine iloinemme ja murheinemme. . . Kovasti hän puristi ristiin pantuja käsiä kylmään otsaansa, nosti silmänsä aivan kupolin korkeuteen ja painoi sitte nöyrästi päänsä kumaraan.

Ja Jakov Ivanovitshin sydämeen laskeutui rauhaus, hän unohti ettei kotona ollut teetä, ei sokeria ja ettei Kolalla ole millä ostaa uusia housuja; hänen sydämessään syttyi hiljalleen pelastavan toivon kipinä Jumalaan ja että Hän pelastaa ja armahtaa. . .

Kun väki tyrkkien poistui kirkosta ja Jakov Ivanovitsh purjehti oikeauskoisten kristittyjen parvessa kirkkokäytävän ovelle, kuiskasi hänelle joku aivan korvaan:

— Kaligula! Terve veli!

Jakov Ivanovitsh kääntyi säikähtäneenä. Se oli ki-

taransoittaja Ivanov.

Kadulla Ivanov otti Jakov Ivanovitshia käsikoukusta ja he läksivät yhdessä.

— Kylläpä sinä heitä höyläsit? . . . Aito poika! Jumalavita! Eivät he vielä nytkään aivasta. Sihteeristä tuli silkkinen. . .

— En muista mitään. . . vastasi Jakov Ivanovitsh ontosti, mitä siellä lienen tehnytkään?

Silloin Ivanov iloisesti nauraen ja käsien liikkeillä alkoi kertoa seikkaperäisesti, vieläpä lisäyksien kanssa, koko jutun ja Jakov Ivanovitsh kuunteli ja kauhistui eikä uskonut, että tämä kaikki oli voinut hänelle tapahtua.

— Olen mennyttä miestä, sanoi hän, kun Ivanov oli vaiennut.

Tämä selitti, ettei kaikki vielä ole menetetty, ettei käskyä hänen virastaan eroittamisesta vielä ole annettu ja kaikki saattaa vielä järjestää.

— Menköön vaimosi sihteerin rouvan luo pyytämään. . . Tahi mene itse. Sylkäse! Hitto heistä! Kyllä sinä miehen lailla heitä vanutit. . .

Kaikki rauhallisuus, mikä kirkossa oli laskenut Jakov Ivanovitshin sieluun, hävisi ja hänen sydämel-

lään oli taas rauhatonta ja raskasta, taas saivat vallan ilkeydet, pelko, huolet, katumus. . . Kun Ivanov hyvästi jätettyään läksi omia teitään ja Jakov Ivanovitsh jäi yksin, lannistui hän kokonaan ja hänen tietoisuutensa sumussa ilmestyi eteensä monasti »Plevna».

»Plevnaan» hän ei kuiteinkaan mennyt: hän jaksoi voittaa heikkoutensa.

Kotiin palattuaan ja juotuaan teetä Jakov Ivanovitsh sanoi vaimolleen:

— Luetaanpa, äiti, raamattua! . . .

He lukivat raamattua, lukivat Jobin historian, ja Jakov Ivanovitsh virkkoi:

— Tämä on, äiti, — kärsimystä. . . Mitäs me sinun kanssasi? Jumalan kiitos! . . .

Yöllä paloi jumalankuvan edessä lamppu ja Jakov Ivanovitsh, maaten vuoteellaan, katseli kuinka katoissa lekottivat punertavat ja sinertävät varjot lampun hiottujen särmäin kuvastamana, katseli ja tuumi kuinka nyt olla, miten eleä. . .

Kola kuorsasi makoisesti; vaimo, joka oli päänsä piiloittanut pieluksen alle, makasi niin pienoisenä kuin tyttönen; sisar, yskän häiritsemänä ja rauhoituttuaan, kuiskaili väsyneesti: Herra, Jumala!

Jakov Ivanovitsh kuulosti kaikkea tätä ja ajatteli:
»voi, teitä, poloisia rakkaitani!»

Seuraavana päivänä hän nousi varhain, puhdisteli kyökissä vaatteitaan, kenkiään ja nuttujaan, ajoi partansa pienen pyöreän peilin edessä, joka kuvasi vaan osan hänen kasvojaan, ja paikkaili jotakin . . . Tämän kaiken teki hän hiljaa, ettei herättäisi omaisiaan.

Teetä juomatta hän läksi kirkkoon ja sieltä sihteerin luo. Noustuaan leveitä portaita toiseen kerrokseen, Jakov Ivanovitsh seiso i kauan oven luona ja katseli epävarmana nimilaattaa. Vihdoin hän ristittyään tarttui hiljakseen soittimen kahvaan. Ovea ei avattu pitkään aikaan ja hän aikoi jo lähteä tiehensä, kun kuuli, että tullaan avaamaan ja jäi hyytyneenä seisomaan paikalleen.

Kauan sai Jakov Ivanovitsh odottaa sihteerii eteisessä. Vihdoin ilmaantui sihteerii. Hän pureksi jotakin ja silitteli viiksiään.

— Nikolai Nikolajevitsh! Älkää syöskö kadotukseen!

— Mitä te haluatte?

— Älkää syöskö kadotukseen! Antakaa anteeksi!

Säälikää vaimoa, lapsia! Tehkää mitä tahdotte, mutta älkää päästäkö kadotukseen! Rukoilen Herran Kristuksen nimessä! Järjen pimennys jokin oli. . . Jumala näkee, etten itsekään muista mitä puhuin ja tein, sanoi Jakov Ivanovitsh väräjäväällä äänellä ja kyyneleet silmissä.

— En voi.

— Nikolai Nikolajevitsh!

Jakov Ivanovitsh aikoi heittäytyä hänen jalkoihinsa, mutta sihteeri pidätti hänet siitä:

— Olkaa jo! Mitä te alennatte itseänne? Enhän minä Jumala ole.

— Armahtakaa! Neljä lasta. . .

— Hyvä on. Huomenna jutellaan päällikön kanssa.

— Nikolai Nikolajevitsh!

— Mutta sillä välipuheella, että jos toiste jotakin samantapaista uudistuu. . .

— Ei milloinkaan! Ei milloinkaan! Olenko minä mikään lurjus? Ymmärränhän minä panna arvoa, Nikolai Nikolajevitsh? Herra Jumala!

— No hyvä, tulkaa huomenna. Katsotaan. . .

— Kiitän teitä, Nikolai Nikolajevitsh! Herra näkee teidän hyvyyttenne ja palkitsee sen! huudahti Jakov

Ivanovitsh profeetallisella päätöksellä ja poistui ulos
ovesta . . .

Täällä hän risti silmänsä ja laskeutui portaita . . .